

Sant Vicenç, diaca i màrtir, patró de Mollet del Vallès

Vicenç Vilà i Armadans *

1. Introducció

El 22 de gener és una diada en què moltes poblacions de diferents indrets celebren la festa del patró Sant Vicenç.

Mollet del Vallès (*Moledo*), és des de fa gairebé un miler d'anys (GALTÉS, 1985) una de les poblacions que honora Sant Vicenç com a patró, a l'església parroquial.

Certament, el diaca Vicenç representa per a l'Església una fita i el camí d'una persona que a inicis del segle IV va entregar la seva vida per uns ideals religiosos, fet que resulta avui del tot sorprenent.

En aquest treball intento fer un recull de documentació que parla no solament dels fets d'un martiri, si volem injust, sinó també de les diferents versions que ens han arribat de la història posterior de les seves restes, plena d'aventures controvertides, moltes d'elles de ben segur incoherents.

Figura 1. Imatge de Sant Vicenç. Església parroquial de Mollet del Vallès

2. Coneixement en el temps

D'entrada, cal dir que no resta cap escrit original de les actes oficials del seu martiri. Tot el que podem recollir prové de tres fonts properes al seu temps, però sempre amb adicions que exalten més, si és possible, la seva figura.

a) Els originals de les actes del martiri es van perdre i sols se'n conserven còpies força tardanes procedents de Sant Isidre de Sevilla mentre era bisbe entre els anys 599 i

636. El jurista Rufino, present com a jutge, devia escriure les actes originals d'on sembla que es van treure algunes còpies llegides per S. Isidre i per S. Agustí a Cartago. No es conserva l'original, potser destruït per l'emperador Dioclecià.

b) El cinquè poema de l'himne anomenat "Peristephanon" o "Llibre de les corones dels màrtirs"¹ del poeta

* Enginyer químic i Síndic Personer de Mollet. V.VILA@terra.es.

¹ Una de les traduccions més reconeguda del *Llibre de les corones del màrtir* (1623), de Vicencio Blasco de Lanuza (Sallent de Gállego, 1563), teòleg per València i Salamanca, historiador, canonge de

hispà Aureli Prudenci Clement², escrit entre els anys 400 i 402.

c) Sis sermons panegírics (de lloança) de Sant Agustí³, coetani de Prudenci, fets entre els anys 396 i 430.

Aquestes fonts primàries queden lligades a diverses de secundàries, com els sermons de Sant Lleó Magne i de Sant Ambrosi, i d'altres procedents de diferents indrets on es mencionen la figura i el comportament de Vicenç, sobretot durant el martiri.

3. Orígens

Es desconeix la data exacta del naixement i el lloc. Alguns historiadors esmenten l'any 286, però sense seguretat; uns diuen que va néixer a Osca i d'altres a Saragossa. Sabem que era fill d'Eutiqui o Eutrici, cònsol romà a Saragossa i, per tant, nét del príncep saragossà Agresso, i d'Ènula, filla d'una família cristiana d'Osca, i segons diuen alguns historiadors, cosina germana del màrtir Sant Llorenç.

Vicenç el victoriós és un dels tres grans diaques que donaren la seva vida per Crist, juntament amb Sant Llorenç i Sant Esteve; tots tres formen aquest triumvirat amb corona, llorer i victòria, que simbolitza la donació

absoluta del diaconat cap a la fe i creença religiosa.

Sabem que va estudiar la carrera eclesiàstica a Saragossa, al costat del bisbe Valeri, que era tartamut i bastant gran. Escull Vicenç per la seva joventut (sembla que tenia entre 22 i 25 anys en el moment del martiri), per la facilitat de paraula i pels coneixements religiosos, com a primer diaca (arcedià) de la diòcesi, per tal de suplir-lo en diferents feines (una d'elles eren els sermons, que segons sembla eren seguits i escoltats per un bon nombre de fidels). Aquestes homilies es feien a la celebració de les festes dels sants, sobretot als de veneració popular.

4. La desena persecució romana

Dioclecià, emperador romà entre el 20 de novembre de 284 i el primer de maig de 305, proclama el 24 de febrer de 303 el seu primer "Edicte contra els cristians".

Aquesta proclamació inicia la desena i més cruel de les persecucions, segons esmenten historiadors com Eusebi de Cesària: "les presons que abans eren plenes de delinqüents comuns, aviat van estar plenes de bisbes, preveres i diaques".

Publi Dacià, d'origen grec, era pre-

Jaca i de la Seu de Saragossa. Four Qualificador de la Inquisició d'Aragó i regidor de l'Hospital de Saragossa, tot i que la primera traducció se suposa que és de Luis Diez de Aux, publicada a Saragossa el 1619.

² Calahorra (d'altres diuen a Saragossa) 348-c410. Poeta, erudit com a escriptorista i en cultura clàssica, un dels millors poetes cristians de l'època. De família cristiana i noble, va ser professor de retòrica i jurista. Com a funcionari imperial, és nomenat governador provincial, viatja a Roma entre 401 i 403 on és prefecte sota el mandat de Teodosi el Vell. Cap al 400 és batejat i després es retira a un monestir a Hispània. Va visitar la presó on van martiritzar S. Vicenç.

³ Tagasta (13-11-354). Fill de Patrici, pagà i que morí jove l'any 371, i de Mònica, cristiana. Estudià a Tagasta, a Madaura i a Cartago; als 17 anys manté una relació amb una jove amb qui viu 14 anys i de qui té un fill, Adeodatus. Marxa a Milà amb la mare i el fill, on llegeix Aristòtil i Plató i es converteix al cristianisme; durant el viatge de retorn, moren la seva mare i el fill. Després és nomenat bisbe d'Hipona. Té una germana que és abadessa i quan mor, lliura al convent on residia les bases de la "Regla de S. Agustí"; S. Agustí deixà escrites 6 homilies panegíriques dedicades a S. Vicenç (que encara es conserven) honorat amb gran solemnitat al nord d'Àfrica.

fecte de la província romana d'Hispania. Procedent del comandament de les tropes del sud de França, es va distingir per la seva ferocitat; per això el seu cognom va passar al diccionari de la llengua espanyola com a nom comú, "Dacià"⁴, per designar els "lladres de nens petits, que acostuma a esguerrar-los cruelment per tal de vendre'ls després a captaires professionals, que amb ells exciten a la compassió pública".

Joan de Mariana⁵, cita tant el nomenament de Publi Dacià en una pedra trobada entre les ciutats de Béjar i Eborà⁶, prop de la vila d'Oreola, com les seves actuacions a diferents llocs: des de l'entrada per Girona on Dacià va martiritzar Sant Feliu, fins a Barcelona on va torturar Sant Cugat, passant per Saragossa, on va ordenar matar Santa Engràcia juntament amb divuit persones cristianes (coneguts com "els divuit màrtirs de Saragossa") i va empresonar el bisbe Valeri i el seu diaca Vicenç.

En el seu viatge per la província romana d'Hispania i en el pas posterior per Alcalà de Henares va martiritzar i matar Just i Pastor, encara infants, i a Toledo a Santa Leocàdia, entre d'altres de les seves cruels memòries.

5. El bisbe Valeri i el seu diaca Vicenç

Com dèiem, Dacià empresona el bisbe Valeri i el seu diaca Vicenç a Saragossa. Inicialment, sorprèn que sols els empresoni i se salti les ordres de Dioclecià, sobretot tenint en compte que ho havia fet amb un bon grup de cristians de la mateixa ciutat. Els historiadors consultats hi troben quatre causes possibles:

1) Valeri era de la família dels Valeris, valedors de l'emperador a Roma; per tant, calia respectar-lo, era vell i a més, amb deficiències de parla. A Saragossa ambdós eren admirats.

2) A València semblava que s'iniciava un grup de cristians encara no del tot establert i calia donar una lliçó exemplar perquè no arrelés la fe cristiana, aleshores de ritus mossàrab.

3) A València hi vivia tota la família del pare de Vicenç (ESCOLANO). Dacià ho va saber en els primers interrogatoris i pensava que els mateixos familiars el farien renegar de la seva fe.

4) Sanchis Sivera⁷ ho raona simplement dient que els "mana traslladar amb el propòsit que les penalitats del camí i els mals tractes facin flaquejar la seva fermesa en la fe, cosa que no va aconseguir".

Per alguna d'aquestes raons, Dacià

⁴ <http://www.elalmanaque.com/santoral/febrero/15-2-severo.htm> i

<http://lacomunidad.elpais.com/asandiaz57/2009/5/5/la-novela-picaresca-espanola>

⁵ *Història general de Espanya* volum IV, capítol XII, pàgines 284 i següents, en relació amb l'època dels emperadors romans Dioclecià i Maximià. Neix a Talavera de la Reina i és batejat a La Puebla Nueva el 2-4-1536. Fill natural del degà de Talavera, Joan Martín i de Bernardina Rodríguez, va patir molts menyspreus i deshonors; morí a Toledo el 16-2-1624. La seva *Història de rebus Hispanie*, de 30 volums, publicada inicialment el 1592 en llatí, és traduïda al castellà el 1601. Hi recull tot el coneixement històric del moment fins a la mort de Ferran el Catòlic. Segons l'autor, "no va gosar anar més enllà i relatar qüestions més modernes, per no ferir alguns si deia la veritat, ni faltar al deure si la dissimulava".

⁶ Hi ha diferents opinions entre els historiadors consultats, ja que la ciutat romana d'Eborà, situada sembla a prop de Sanlúcar de Barrameda, formava part de l'antiga ruta de la plata, coneguda pels mercaders fenicis; l'altra Èvora corresponia al pas natural de les tropes cap a l'actual Portugal. D'altra banda i partint del mateix escrit, sembla que un soldat de la legió romana important nomenat també Vicenç, acompanyava Dacià, cosa que fa pensar que el nom era força comú aleshores (cal tenir en compte que Vicenç és sinònim de "guanyador" o "vencedor").

⁷ *Estudis Històrics de la Diòcesi de València*

féu anar caminant des de Saragossa a València (un total de 477 km) al vell bisbe Valeri i al seu jove diaca Vicenç. Passant per diferents indrets avui nomenats “Camí de Sant Vicenç”, sortiren de Caesaraugusta a través de les seralades del Sistema Ibèric per les valls dels rius Huerva i Jiloca cap a Sermonea (Cariñena) on encara hi ha l’anomenat pou de Sant Valeri (es diu que els sants van fer un miracle per calmar la set); després anaren cap a Carae (Cuencabuena) i Agiria (Daroca).

A Daroca els romans tenien un fortí per defensar la via d’enllaç entre Saragossa i València anomenada via Laminium. En aquesta ciutat hi ha el “pou de Sant Vicenç” on diu la tradició que estava sec i ell va fer-hi brollar aigua. Van continuar per Calamocha i Bueña, on hi ha una ermita dedicada a Sant Vicenç, amb una pedra sobre la qual la tradició diu que va descansar.

Des de Bueña, passant per Cantavieja i Mirambel van a Morella, on hi ha una capella en el convent de Sant Francesc que recorda el pas dels sants, així com una “polsera” del retaule de la Pietat de l’Arxiprestat de la ciutat. De Morella baixen per l’actual Traiguera i per Bechí cap a la Via Augusta fins a Saguntum (Sagunto), per entrar a València.

Arribats a la ciutat van a un hostal anomenat “de les dues portes” on es conservava una columna, avui traslladada a l’església de Santa Mònica de València, que sembla que és on va fer nit la tropa abans d’entrar a la ciutat i on lligaren els presos.

Aquesta ruta és l’anomenada avui “Camí de Sant Vicenç”. De fet, neix a Roda de Isábena, a Osca, amb un total

de 755,7 km i està perfectament senyalitzada per l’Associació Via Vicentius Valenciae (Via Romana).

6. El judici del bisbe Valeri i del diaca Vicenç⁸

Arribats a València, ambdós són tancats a la presó. Quan Dacià els fa portar a la seva presència, queda sorprès de la seva alegria i bon aspecte. Pregunta tot seguit al bisbe Valeri:

—Com, sota el pretext de seguir la teva religió, goses saltar-te els decrets de l’emperador?

El bisbe Valeri contesta en veu tan baixa, que gairebé no se l’entén. Aleshores, Vicenç el mirà i li diu:

—Venerable Pare, no parlis tan baix; aquests podrien creure que estàs espantat. Parla ferm, o si ho prefereixes, autoritza’m a mi perquè en nom teu doni resposta a la pregunta. Valeri li contesta:

—Fill meu, des de fa temps, per delegació meva, exerceixes en la nostra església el do de la paraula. Per suposat que t’autoritzo que segueixis fent-ho i donis testimoni de la nostra fe i repliquis les acusacions de què si guem objecte.

Aleshores, Vicenç, mirant a Dacià, li parlà d’aquesta manera:

—Fins ara tots els teus discursos i les teves paraules no han tingut altra finalitat que atacar la nostra doctrina i fer-nos renegar. Escolta bé el que et dic: segons el parer dels cristians, no hi ha delictes més gran ni més abominable blasfèmia que negar a Déu el culte i l’honor que li són deguts.

Aleshores Dacià, enfurismat, dicta sentència contra el bisbe Valeri, desterrant-lo⁹. S’adreça després a Vicenç, l’insulta dient-li “jovenet presump-

⁸ Segons els diàlegs recollits a les còpies que resten del “Passio”, tal com s’anomenen les “Actes de martiri”, que es llegien al públic cristià en les dates de la celebració de la festa del corresponent sant.

⁹ Segons alguns historiadors, Valeri és desterrat a les muntanyes a prop d’on neix el riu Cinca, als

tuós” i perquè servís d’escarment, el condemna a morir en el poltre¹⁰.

Dacià assisteix a la tortura i quan el cos està pràcticament dislocat, li pregunta irònicament:

—Digues, Vicenç, com està el teu cos? I Vicenç, somrient, contesta:

—Això és el que sempre he desitjat. Sols aconseguieixes augmentar la felicitat que sento. Deslliura tots els recursos de la teva ferocitat i comprovaràs que, per molt que em turmentis, Déu em donarà fortalesa per suportar-ho tot, i per mitjà d’ella, es posarà de manifest que el poder diví és molt superior al que tu puguis desplegar fent-me sofrir les més refinades penalties.

Aleshores Dacià pren personalment un fuet i cridant, fustiga els botxins per excitar la seva crueltat i obligar-los a què s’acarnissessin amb Vicenç, que exclama amb ironia:

—Però Dacià, que significa això? Vols venjar-me dels meus botxins?

Aquests, per ordre de Dacià, li claven rastells de ferro que li laceren les costelles i les hi arrenquen, deixant les entranyes al descobert i cobrint-lo de sang. Dacià, cegat d’ira, diu a Vicenç:

—Vicenç, compadeix-te de tu mateix, renega la teva fe, a la teva mà està veure’t lliure d’aquests i d’altres turments. Vicenç respon:

—Calla llengua verinosa i diabòlica! Convenç-te que aguanto tot el que la teva ferocitat sigui capaç de pen-

sar.. com més gran és la teva ràbia, major és la meva alegria. No aflueixis els suplicis, segueix turmentant-me i confessa d’una vegada la teva derrota.

Llavors, per ordre de Dacià es substitueix la tortura del poltre per la del foc. A poca distància preparen una graella de ferro sobre una base de brases. Els botxins traslladen Vicenç a la graella mentre ell els anima a anar ràpids i quan hi arriben, ell mateix s’hi estira. El cos va començar a cremar-se i rostir-se, tot consumint-se mentre Vicenç prega sense parar. El foc es va consumint, les brases s’apaguen i Vicenç encara és viu. Dacià s’enfada amb els botxins cridant: “De manera que us ha guanyat? Doncs a mi no em guanyarà. Si encara és viu, li prolongarem la vida per sotmetre’l a nous sofriments. Cerqueu la presó més fosca i profunda de la ciutat, ompliu el sòl de runes de teula, claveu els seus peus a un tros de fusta, i deixeu-lo allí tancat i abandonat fins a morir”. Els botxins van obeir les ordres de Dacià, però el rei, a qui el màrtir servia, va convertir les terribles tortures en goigs deliciosos. Una estranya claredat va dissipar l’ombra de la fosca presó i la duresa de les runes de teula es va convertir en un espai suau i perfumat com un llit de flors. Del cel baixaren àngels que el desclavaren i en la seva companyia passejava per l’estança i cantava himnes de llo-

Pirineus. Dacià prohibeix que pel camí pernocti en llocs amb més de 20 cases. Sembla que va anar a parar a Enate o Anet (se sap que anava a Estada i Estadilla a predicar la doctrina cristiana i que a la seva mort l’any 315, les seves restes van ser sepultades a l’església del castell d’Estada i molt a prop s’hi va construir una ermita). A la plaça del castell hi ha una cadira que segons la tradició era des d’on predicava. Després de 1050, porten les restes a Roda de Isàbena (per això s’inicia allà el camí de S. Vicenç), per ordre del bisbe Arnulf, i també se’n conserven casulla, mitra i túnica, guardades en una arqueta i cripta (Erik el Belga va robar objectes de decoració d’aquesta església i s’han recuperat part de les peces). Des de Roda van enviar a Saragossa un braç i més endavant el crani, on avui es conserven i veneren a la Seu (altres historiadors situen el desterrament prop de París).

¹⁰ El poltre consistia en estendre el cos del condemnat sobre una espècie de cavallet de fusta en forma de X i lligat fortament, estirar braços i cames fins a dislocar-los i arrancar-los de la resta del cos.

ança en honor del Senyor. Els botxins, que ho veien a través de les escltexes, sorpresos i alhora impressionats, es van convertir al cristianisme.

Quan Dacià ho sap, pensa que si continua, en aquelles condicions, sols contribuiria a què els cristians el glorifiquin. Aleshores planteja recuperar-lo, fer-lo viure en un llit suau i quan s'hagués sanat, tornar-lo a torturar. Vicenç és portat a un llit confortable, on lliura el seu esperit al Senyor, segons la tradició, el 22 de gener de 304.

Quan Dacià s'assabenta de la seva mort s'espanta, i enrabiament per la derrota, diu:

—Ja que no vaig poder guanyar-lo en vida, el guanyaré mort; vull que el seu cadàver sigui destruït i així demostraré davant de tot el poble que he triomfat.

Ordena que portin el cos a un abocador apartat i que el deixin a la intempèrie, sense enterrar-lo, perquè les aus rampinyaires i les feres se'l mengin. Els àngels fan guàrdia i fins un corb, planejant, col·labora en defensar les restes de Vicenç. Quan Dacià ho sap, diu ple d'ira:

—Oh, Vicenç! És possible que no pugui guanyar-te ni mort? Doncs com els animals de la terra no t'han devorat, faré que t'engoleixin els monstres marins.

Mana lligar-lo a una roda de molí i llançar-lo al mar. Un pescador anomenat Eumorfi embarca a les platges de Cullera i el llença a alta mar, lluny del litoral, però abans que arribi, les restes de Vicenç retornen a la costa, on una vídua anomenada Jònica el troba en un paratge anomenat la Font Santa (posteriorment s'hi edifica una ermita) i sepulden les restes”.

7. Les restes de Sant Vicenç

Durant el segle IV es traslladen

aquestes restes a la basílica de Sant Vicenç de la Roqueta, fora dels murs de la ciutat de València, que va mantenir el culte mossàrab durant tota l'època islàmica. Els diferents propietaris del lloc estan documentats en distintes èpoques, com el monestir de Sant Joan de la Peña o el de Poblet. Aquestes restes de Sant Vicenç, però, tenen una nova història que val la pena conèixer i valorar en sí mateixa, per la seva singularitat.

Un dels estudis consultats procedeix de l'historiador de Benimamet, J. Diez Arnal. Durant l'època de la dominació musulmana, Sant Vicenç de la Roqueta era lloc de peregrinació de la població mossàrab, però en temps d'Abderraman I (755-788), davant la possibilitat que les restes fossin profanades, van intentar portar-les a Astúries amb vaixell rodejant la península. Durant el trajecte embarranquen en una gran roca anomenada *Promontorium Sacrum* (d'aquí la vila de Sagres) actualment al cap de Sant Vicenç a l'Algarve portuguès; explorat el terreny i vist que no hi havia moros, erigeixen una capella per venerar les restes del màrtir; les cròniques àrabs de l'època citen el lloc com “l'església dels

Figura 2. Escut de la ciutat de Lisboa amb els corbs

corbs”, on s’anava en peregrinació fins l’any 1112, quan els musulmans perseguits pel rei portuguès Alfons Henríquez entren al poble cristià comandats per Habul Hacen, s’emporten captius tots els cristians de Sant Vicenç i arrasen poble i cases.

Cinquanta anys més tard, després de la victòria del rei, alguns cristians que havien estat captius li expliquen on havien amagat el cos de Vicenç i Henríquez decideix recuperar les restes. Quan arriba veu corbs sobre el sepulcre que els cristians havien construït en una volta soterrada, recupera el cos, torna a Lisboa en vaixell i diuen que els corbs l’acompanyen durant tot el camí. Per això l’escut d’armes de Lisboa porta la barca que va transportar les restes, així com els corbs que l’acompanyaren (als corbs se’ls anomena “vicentes”). Les seves restes es van dipositar a la catedral fins que van construir el temple de Sant Vicenç de Fora, l’any 1173 (anomenat així perquè era als afores, al barri d’Alfama). L’any 2011 es va reformar l’església i va tornar a obrir el 22 de gener amb la presència del cardenal patriarca de Lisboa. La Santa mà de Sant Vicenç es va portar de nou a la seva església, per ser venerada¹¹. Sant Vicenç és el patró de Lisboa juntament amb Sant Antoni.

La resta de les relíquies del sant reposen a la catedral de Lisboa, però sembla que no totes, ja que segons estudis d’Antoni Pladevall¹², l’any 855, dos monjos del monestir de Conques del Llenguadoc anomenats

Hildebert i Eudald, emprengueren el camí vers València per rescatar el cos i portar-lo al seu monestir (molt venerat al sud de França, on és patró dels viticultors). Però una malaltia obligà Hildeberg a quedar-se a Barcelona, i Eudald, amb la complicitat del jueu Zacaries, aconseguí a València el cos de Vicenç, amb la mala sort que a la tornada, fou aturat a Saragossa, on el bisbe li prengué aquell cos sense saber de qui era i veient que havia estat martiritzat, fou venerat a l’església de Santa Maria la principal de la ciutat. Quan Eudald arriba a Conques i explica l’aventura no se’l creuen i és desterrat a l’abadia de Sant Benet de Castres, on Gilbert era abat.

El primer intent de rescatar les restes de Sant Vicenç va fracassar, però es van recuperar les de sant Jordi, Aureli i Natàlia, que eren a Còrdova.

En un segon intent, i valent-se del desconeixement que el bisbe de Saragossa tenia de les restes, l’any 863 el comte Salomó de Cerdanya i dos altres monjos de Castres, amb l’autorització del valí de Còrdova, passen les restes amb el nom de Sunyer, parent del compte, les prenen i les duen a Castres a través de Balaguer, Berga, Alp i Llívia, localitats on van ser exposades i obraren miracles.

Aquest pas de les restes de Vicenç per Catalunya és relatat per Aimó¹³, en un document que representa, en alguns casos, la primera referència escrita de les diferents poblacions catalanes on va fer parada el trasllat de les restes de Sant Vicenç. A Balaguer,

¹¹ Consulta feta a Internet. Alexandre Roque, Lisboa (28-1-2011)

¹² Taradell, 1934, sacerdot per Vic i historiador per Lovaina, docent al seminari de Vic i de la facultat de Sant Pacià de Barcelona. Arxiver municipal de Vic. Entre 1984 i 1986, director general del patrimoni artístic de la Generalitat. Col·labora en el “Diccionari de Història i de Geografia eclesiàstica” amb temes relacionats amb Catalunya.

¹³ Monjo de Saint Germain-des-Pres, escriu *Història de la invenció i translació del cos de Sant Vicenç des d’Hispanica al monestir de Castres*. Víctor Saxer, a Brussel·les, el conserva en llatí (pàg. 317 a 353).

Aimó explica que segons Josep Giralt¹⁴ “molta gent, en saber la notícia, li oferiren presents i una dona recuperà la vista que feia poc que havia perdut”. Balaguer llavors era un nucli musulmà proper a la frontera cristiana.

En el seu pas per Berga guareix un tolit i a Alp, on les relíquies devien arribar a través del pas natural de coll de Jou, foren dutes a l'església de Sta. Maria, anomenada després de Sant Pere; finalment a través de Llívia i de Carcassona arribaren al monestir de Castres.

Un altra història de les restes la protagonitzen els reis francs Childebert i Clotari l'any 541. Durant la guerra contra el rei visigot Amalaric, que lluitava per conquerir Tolosa i Narbona, i durant el setge de set setmanes a Saragossa, els saragossans, per intentar alliberar-se'n, van fer un dejuni rigorós i van sortir en processó pels murs de la ciutat; el bisbe anava al davant portant la túnica¹⁵ de Sant Vicenç que es guardava a la ciutat, seguit per homes i dones, ells amb cilicis i elles amb mantellines negres i els cabells a l'aire i cobertes de cendra, implorant amb grans crits la misericòrdia divina.

Els francs van pensar que els saragossans feien algun tipus de sortilegi i atemorits, van marxar; després cridaren el bisbe i li oferiren retirar-se a canvi de la túnica de Sant Vicenç, petició que va acceptar. Però a més, s'emportaren calzes i vasos d'or, així com una creu daurada que sembla que venia de Toledo¹⁶, ornada amb pedreria. Algun historiador també afirma

que s'emportaren un conjunt d'ossos (en concret, esmenta el braç dret).

En el camí de retorn l'any 543, Childebert s'atura a Mâcon, al sud de la Borgonya, i agrait per la rebuda, dóna a la catedral alguna de les relíquies (però no la túnica). La catedral de la ciutat es dedica des d'aquell dia a Sant Vicenç i s'estén el culte per tota la Borgonya.

Arribats a París, el bisbe Germà, conseller de Childebert, l'anima a crear una fundació monàstica per conservar les relíquies del sant i els tresors. L'any 558 s'acaba la construcció del monestir, que es consagra el 23 de desembre amb el nom de Sant Vicenç-Santa-Creu. Allà s'hi enterren tant les restes de Childebert com les dels altres reis merovingis fins a Dagobert. El bisbe Germà també hi és enterrat (any 576). Aquest monestir era en aquells moments el primer convent viticultor i productor de l'imperi Carolingi (produïen a l'any entre 500 i 1.000 hectolitres de vi). El monestir, abans d'adoptar la regla benedictina en el segle VII, canvia el nom pel de Sant Germà, en honor al bisbe constructor. A França s'imposa Sant Vicenç com a patró dels viticultors (LAGRANGE, 2003).

Els propis historiadors consultats aclareixen que aquest i d'altres trasllats fan sorgir curioses llegendes sobre les restes, i que si no responen a l'estricta veritat, donen idea de la gran devoció que tenien els fidels al sant.

Però els periples de les relíquies de Sant Vicenç no acaben aquí. Sembla que la devoció pel sant desferma com-

¹⁴ Historiador i antropòleg, director del Museu Comarcal de la Noguera, responsable de projectes de l'IEMED i membre de l'ICOM; al volum 17 de *Catalunya Romànica* esmenta el naixement i les arrels de la ciutat de Balaguer.

¹⁵ Historia d'Aragó, pàg. 155: La túnica de Sant Vicenç. Joan Ferrando Roig. 2003. Biblioteca d'autors cristians.

¹⁶ M. Beltran. Aragonesos il·lustres. Sant Vicenç màrtir, pag 154-155 i Guillem Fatas. Herald d'Aragó, 12/6/1998. Sant Vicenç Màrtir.

portaments de tota mena i a vegades crea situacions de veritable aventura medieval que, de ben segur, inspirarien molts escriptors sorprenents textos historicoficticis.

Gonzalo Fernandez Hernandez¹⁷ explica que pel fenomen de la *tumulatio ad sanctos* es construeix a València el primer cementiri dintre muralles a València, al voltant de la catedral. A la invasió àrab del 711 se salva, arran del pacte entre Teodomir amb els recent arribats sarraïns, representats per Abb al-Aziz Ibn Musa (més conegut pel “moro Musa”). El pacte és del 715, i Teodomir accepta la submissió dels cristians de la regió llevantina, excepte Denia i Xàtiva, per altres raons.

Els cristians passen a ser gent d'estudis i els àrabs els reconeixen els privilegis amb el compromís de respectar la religió, aleshores mossàrab i no cremar les esglésies. La catedral es destrueix l'any 778 quan el califa omeia Abd al-Rahman I sufoca la revolta proabassí d'al-Saqlabi. Aleshores, la seu mossàrab de València torna a establir-se a la basílica de Sant Vicenç de la Roqueta, amb els monjos allí establerts. Aleshores es divideixen les relíquies de la catedral, (no les de Sant Vicenç de la Roqueta) entre els mossàrabs d'Olisipo (Lisboa), les catedrals de Monenbusia (Grècia), Castres (França), Benevento (Itàlia) i Spalato (Dalmàcia).

L'arribada a Bari de la relíquia del braç de Sant Vicenç queda explicada per l'ocupació dels almoràvits de València el 5 de maig de 1102. Aleshores, el bisbe Jeroni de Perigord, acompanyat de doña Jimena, del cadàver del Cid i les tropes castellanès, abandona la ciutat i el seu successor, el bisbe Teudovild, aprofitant l'excu-

sa d'una peregrinació a Terra Santa, s'emporta el braç de Sant Vicenç. Els almoràvits no hi posen cap impediment, ja que així es perd un dels senyals d'identitat del mossàrabs, que es concentrava al voltant de Sant Vicenç de la Roqueta.

El propòsit del bisbe Teodolit era donar la relíquia al patriarca de Jerusalem, perquè el 1099 els creuats havien entrat a la Ciutat Santa, però la mort el va sorprendre a Bari i lliurà la relíquia al bisbe Elies, que va morir el 23 de maig de 1105. A principis del segle XIX el braç passa al convent de Sant Domènec del Castell, a Venècia.

El 16 de octubre de 1970, l'aleshores propietari de la relíquia, Pere Zampieri de Vigonovo, de Venècia, que la tenia dipositada a l'església de la Sagrada Família de Pàdua des de 1948, la va retornar a València, juntament amb un artístic reliquiari que conté el braç esquerre del sant dins d'una urna, obra de Giancarlo Fecchio. El bisbe Marcelino Olaechea va ser l'encarregat de dur-la i col·locar-la en el transsepte de la catedral, on, cada any, el 22 de gener, Festa Major de València, s'exposa. Personalment, vaig venerar-la el 22 de gener de l'any 1971.

8. Autenticitat de la relíquia del braç de Sant Vicenç de la catedral de València

Abans del retorn de la relíquia a València i per tal d'assegurar-ne l'autenticitat, va “semblar prudent condicionar la seva acceptació definitiva a l'estudi de la seva autenticitat històrica, canònica, antropològica i medicolegal”, segons deia l'aleshores bisbe de València, Olaechea, en el Butlletí Oficial.

¹⁷ Doctor en Filosofia i Lletres (Secció Geografia i Història) i professor titular d'Història Antiga de la Universitat Literària de València.

L'any 1968, diferents exàmens de la relíquia que va fer l'Institut de Cirurgia Plàstica de la Universitat de Pàdua, van donar aquests resultats:

“positius i concordants entre sí i amb el relat de la passió i martiri del sant, escrita en el mateix segle de la seva mort”. En la investigació hi van intervenir un grup de metges forenses, catedràtics d'universitats italianes, metges, sacerdots i diferents experts.

L'estudi del braç confirma, entre altres qüestions, que pertany a un home d'1,72 m d'alçada aproximadament, de 25 a 30 anys, que no va fer treballs manuals pesats i que va patir cremades en els 10 dies anteriors a la seva mort. Aquests aspectes queden recollits en el llibre *La mà del sant*. Aquest document d'autenticitat, expedit pel professor Dogo, i signat per la resta d'investigadors que van examinar el braç de S. Vicenç abans del trasllat a València, a més de trobar-se en el llibre esmentat, forma part de l'arxiu de la catedral de València.

Una altra prova recent és l'aparició d'una inscripció incomplerta en la làpida del bisbe Teudovil quan es va consolidar l'estructura de la cripta de la basílica de Sant Nicolau de Bari, demostrant que el braç va estar allà. Aquesta basílica, en el moment de la mort del bisbe, estava en construcció; Joan, diaca de Bari i testimoni ocular del lliurament, ho confirma. Algunes veus, com la de Salvador Raga, artífex del camí de Sant Vicenç i d'altres companys com ell, proposen comparar els ADN de les restes de Lisboa (mà dreta) i les de València (braç esquerre), però els bisbats corresponents consideren que qualsevol que fos el resultat, no ha d'afectar la fe dels fidels, ni la devoció mil·lenària al sant. Per tant, s'ha optat per no procedir a cap altre examen.

9. El reliquiari de Sant Vicenç a Mollet del Vallès

A la parròquia de Sant Vicenç de Mollet hi havia un reliquiari del sant des de temps immemorial, però va ser destruït durant l'enderrocament i posterior incendi de l'església gòtica en l'esclat revolucionari de 1936. També es va cremar el gran retaule que hi havia a l'altar major, del segle XVI, pintat sobre fusta. D'aquest retaule se'n fa esment per primera vegada en una visita pastoral de l'any 1574 *Retabulum dicti altari pulchre depictum in cuius medio est imago Sancti Vincentii*. Mn. Joan Galtés (GALTÉS, 1985) en fa una descripció amb un dibuix esquemàtic que inclou l'inventari que va fer Mn. Manel Trens, en nom del bisbat, l'any 1926.

Mn. Josep Carbonell i Ramon, rector de la parròquia del 1957 al 1972, després de moltes gestions amb el bisbe Gregori Modrego, va aconseguir l'autorització per extreure un fragment de la relíquia del sant que posseïa l'església de Sant Vicenç de Sarrià, a Barcelona. Així, l'any 1965, segons el Full parroquial del 24 de gener de 1965, Mollet torna a tenir la relíquia del patró, canònicament autenticada (en puc donar testimoni personal, perquè aleshores jo era escolà de la parròquia el dia del solemne lliurament).

10. Goigs de Sant Vicenç, diaca i màrtir, patró de la vila de Mollet

Un goig és una composició poètica cantada inicialment en llaor de la Mare de Déu, que posteriorment es va estendre als sants. Els primers goigs que coneixem a Catalunya són del segle XIV i procedeixen del Llibre Vermell de Montserrat. Un dels més coneguts és “La Mare de Déu del Roser”, del segle XV, i d'aquest mateix

GOIGS DE SANT VICENÇ, DIACA I MÀRTIR

PATRÓ DE LA VILA DE MOLLET

Puix que ens diu com el Crist venç,
com regna i per sempre impera,
alcem el nom de Vicenç
amb tremolors de bandera.

O, cadenes! O, caní
de Saragossa a València
que Dacià us fa seguir
zairebé en l'adolescència!
Poc sospita el goig intens
de la vostra primavera.
Victoriós sant Vicenç,
diaca amb sang de prevere.

Què puny als perseguïdors
la vostra dolça paraula,
com un vent impetuós
que enderroca déus i faula?
Vós deu en silenci, tens,
el vostre cos a la fera.
Victoriós sant Vicenç,
diaca amb sang de prevere.

Tots els turments heu gustat:
ferro, foc, llits de suplici
i un de plomes preparat
per desviar el sacrifici!
¿Us judicaven propens
a deixar la fe primera?
Victoriós sant Vicenç, -
diaca amb sang de prevere.

¿Res no els diu el pedruscall
que trasmudàreu en roses,
i l'olor i el devescall
de llum amb les portes closes?
Amb els ulls i el cor serens
veuriem la flama vera.
Victoriós sant Vicenç,
diaca amb sang de prevere.

Angels venien cantant
quan la presó resplendia.
¿I no els anava davant
la Reina de tots, Maria,
per endur-se-us fet encens?
Nosaltres creiem que hi era.
Victoriós sant Vicenç,
diaca amb sang de prevere.

Veiem insepulit el cos,
i el corb que ens priva el carnatge,
i el mar lliurant-lo commós
a la falda de la platja.
No ens deixeu mai indefens
l'amor que en vós s'arrecera,
Victoriós sant Vicenç,
diaca amb sang de prevere.

Glòria a Déu Nostre Senyor
i a la humil Verge Maria,
que escollien el patró
de la nostra rodalia.
Mollet, com en son començ,
us estima i us venera.
Victoriós sant Vicenç,
diaca amb sang de prevere.

Vl. Justus us palma florebit *Rl. Sicut cedrus Libani multiplicabitur*

OREMUS: *Proesta quaesumus, omnipotens Deus: ut, qui beati Vincentii Martiris tui natalitia colimus, intercessionem ejus in tuis nominis amore roboremur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.*

Magistruòs

Puix que ens diu com el Crist venç, com reg-us i per sempreim-po-ra, ai-
cem el nom de Vi- ceuç amb tre- mo-lors de ban-de-ra. Oh, ca-de-nes! Oh ca-
- mí de Sa-ra-go-ça a Va-lèn-cia que Da-cià us fa se-guir gai-re-
- bé en l'ado-les-cèn-cia. Poc sos-pi-ta el goig in-tens de la vostra prima-ve-ra. Vic-
- to-ri-òs Sant Vi-ceuç, di-a-ca amb sang de pre-ve-re.

Lletra de Manuel Bertran i Oriola

Música d'Antoni Suñé i Font
Mestre de Capella de la Parròquia de Sant Vicenç de Mollet

Figura 3. Goigs de Sant Vicenç de Mollet

segle en trobem dedicats a Jesucrist i els sants.

Des del segle XVI, els goigs s'imprimien en fulls solts i es propagaven per les confraries i a les esglésies, santuaris i ermites, amb texts molt sovint únics a tot arreu, però amb variants, segons les edicions. Els goigs escrits per poetes de les diferents èpoques van ser a la vegada instrument de conreu i de conservació de la llengua, i foren utilitzats sovint amb finalitats polítiques i fins i tot burlesques. Marià Aguiló en va col·leccionar molts i van sorgir grans societats col·leccionistes que encara avui persisteixen. Poetes com Verdaguer, Maragall, Guerau de Liost, Costa i Llobera, Maria Antònia Salvà i altres han contribuït a què perdurin, juntament amb els músics més eminents del nostre país¹⁸.

Els goigs de Sant Vicenç, patró de la vila de Mollet, van ser escrits pel poeta Manel Bertran i Oriola¹⁹, amb música d'Antoni Suñé i Font²⁰. Es van cantar a quatre veus pel cor parroquial per primera vegada l'any 1946, amb acompanyament d'orquestra. Ara es canten a una veu pel poble cada 22 de gener a la missa major en honor al sant, patró de la parròquia i Festa Major d'Hivern de la ciutat.

11. La imatge actual de Sant Vicenç a la parròquia de Mollet del Vallès

Durant la reconstrucció de l'església després de la guerra civil del 36-39 segons projecte de l'arquitecte Francesc Folguera²¹, com que no hi havia imatge ni retaule gòtic, es va decidir vestir la imatge del sant; se n'encarregà l'escultor Francesc Juventy²² que va oferir una imatge d'un home jove, amb la palma del martiri a la mà dreta beneint el poble, revestit amb la túnica de diaca i amb dos dels símbols del seu martiri: el corb i la roda de molí. La imatge en pedra fou envoltada posteriorment en una orna simulada de marbre negre.

12. Anecdotalari

Podríem escriure moltes anècdotes o comentaris referents a la figura de Sant Vicenç i la seva repercussió dins la història de l'Església. Alguns d'aquests fets han quedat descrits en aquest relat, però no vull acabar-lo sense esmentar un fet succeït a Zalamea la Real (Huelva) el 25 de maig de 1425. El fet és que la gent d'aquesta població es va reunir per tal d'escollir un sant que els alliberés d'una epidèmia de pesta. En un càntir van introduir els noms de tots els sants

¹⁸ GREC, v. 8, pàg. 155

¹⁹ Cardona (1901-1976), profundament català i religiós, viu de petit al barri de Gràcia a Barcelona. Autodidacte, comença a escriure cap els 25 anys. Passa la guerra amagat a Moià. Guardonat diverses vegades, el 1974 va ser nomenat mestre en Gai Saber.

²⁰ S. Fost de Campsentelles (22-6-1901/1-10-1989). Instrumentista de piano i professor de música, és autor d'obres corals, simfòniques, religioses i instrumentals. Va escriure 373 sardanes. Durant més de 50 anys va ser director de la coral El Clavell de Mollet i de la coral parroquial. Mollet li dedicà una plaça en honor seu.

²¹ Barcelona (1891-1960), arquitecte, autor entre d'altres de la façana del monestir de Montserrat i el tron de la Mare de Déu. De cultura noucentista, va fer una de les primeres aportacions sòlides a l'estudi de Gaudí el 1928. A l'església de Mollet destaca per la perfecta sonoritat, atès que calculà les mides amb gran precisió.

²² Montcada (1906-1990), de ben jove visqué a Cerdanyola. Amb facilitat especial per a l'escultura, treballà amb Clarà i Llimona. Amic de Francesc Folguera, col·laborà en la reconstrucció del camí del Via Crucis de Montserrat. Té moltes obres al Vallès; a Mollet hi ha la imatge de Sant Vicenç i la de la M. de Déu dels Àngels.

de la lletania i el bisbe va cridar un nen perquè en triés un; tres vegades va extreure la mateixa papereta amb el nom de Sant Vicenç. Van erigir una ermita en honor seu i l'any 1777, segons la documentació, van portar de Roma unes relíquies de Sant Vicenç Màrtir i les van posar en una custòdia de plata. Aquesta ermita es va restaurar els anys 1929 i 1972 (el 1936 es va cremar i es destruï un retaule del

segle XVI i la imatge titular del Sant). Aquest lloc continua sent referència dels devots de Zalamea la Real: a l'interior de l'ermita s'hi ha introduït una nova imatge i cada 22 de gener se celebra la festivitat.

Acabo aquest article amb dues constatacions objecte d'estudi:

1) En 70 llocs de Catalunya (28 a Barcelona, 25 a Girona, 13 a Lleida i 4 a Tarragona) tenen com a patró Sant Vicenç.

13. Partitures del mestre Antoni Suñé i Font

GOIGS DE SANT VICENÇ ESPANYOL

PATRÓ DE MOLLET

VIOLI A

Antoni Suñé i Font

MAJESTUOS

8ª alta

loco

Fine

loco

8ª alta

Per repetir loco (2)

Per acabar loco

al ♪ fins a FINE

39

VIOLI B

MAJESTUOS

Fine

Per repetir (2)

Per acabar

al ♪ fins a FINE

VIOLI C

MAJESTUOS

Fine

Per repetir (2) Per acabar

at C fins a FINE

CELLO

MAJESTUOS

Fine

Per acabar al C fins a Fine

CONTRABAIX

MAJESTUOS

Fine

(2) Per acabar al C fins a Fine

2) A l'església de Sant Vicenç de la Roqueta, a València, es continua celebrant la festivitat cada 22 de gener en ritus mossàrab.

Agraïments

A les persones que han fet possible aquest recull de forma desinteressada, amb l'aportació de la informació necessària.

A les persones i socis de l'Associació Via Vicentius Valentiae i en especial al seu promotor, Salvador Raga, que sense adonar-se'n, fan créixer l'interès dels ciutadans vers el nostre patró de forma generosa i efectiva.

Un agraïment final a la meua família, que ha suportat les estones de treball silenciosos i m'ha ajudat a no defallir en la proposta.

Bibliografia

- BELTRAN LLOPIS, Miguel, (1983). Aragonesos il·lustres. Sant Vicenç màrtir.
- GALTÉS PUJOL, Joan, (1985) Guia Històrico-Artística de l'Església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès. Sala Fiveller.
- DE MARIANA, Juan, Historia general de España, volum IV.
- ESCOLANO Gaspar, Història del Regne de València.
- Gran Enciclopèdia Catalana, volum 8.
- LAGRANGE, Marc (2003). Le vin en fêtes de Dionisos à Saint Vicent.
- SANCHIS SIVERA, Estudis Històrics de la Diòcesi de València.